

VICARP R & D INFORMATION SHEETS

ANG HUSTONG PAG-ABAKAHAN

Pasiuna

Ang klima sa Rehiyon VIII nga gilangkob sa Leyte ug Samar maayo alang sa abaka. Sa pagkakaran, and Rehiyon 8 maoy kinadak-an ug produksiyon sa tibuok Pilipinas tungod kay ang mga abakahan sa Bikol ug Mindanao giatake ug sakit nga lisod masumpo.

Busa aron ang Rehiyon 8 dili maapektuhan sa sakit nga mikaylap sa Bikol ug Mindanao ug sa kanunay motaas o mousbaw ang kalidad ug abot sa atong lanot, labing maayo nga sundan nato ang mga maayong pamaagi sa pag-abakahan, sumala sa gisugyot ning maong basahon.

Pagpili sa Maayong Tamnanan

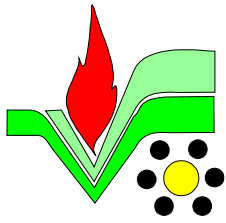
- Mahimong itanom ang abaka sa patag o bakiliron nga yuta.
- Pili-a ang yuta nga dili mag-pundo ang tubig panahon sa ting-ulan.
- Ang dapit nga bugnaw ug adunay diyutay nga landong maayo alang sa bag-ong tanom sa panahon sa ting-init.

Mga Igtatanom

Ang abaka adunay duha ka matang sa igtatanom:

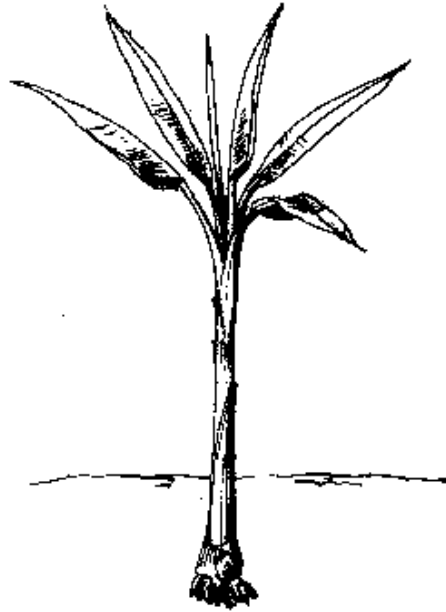
Pungol - kasagaran gamiton nga igtatanom tungod kay gaan dalhon ug dali mabuhi. Makigi human sa 18 ka bulan gikan sa pagtanom.

VICARP R & D INFORMATION SHEETS

Saha - kasagaran gamiton isip panghulip sa wala mabuhi nga tanom. Makigi human sa 12 ka bulan gikan sa pagtanom.

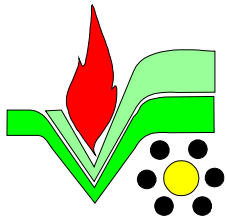

Panahon sa Pagtanom

- Ang abaka sagad nga itanom sa pagsugod sa ting-ulan.
- Mahimo usab kining itanom sa bisan unsang bulana kun walay klaro ang ting-ulan o ting-init.

Pag-andam sa Tamnanan

Ang sistema sa paglimpiyo sa yuta mag-agad sa klase sa yuta, sa kabakiliron ug kapatagon niini, ug sa mga klase sa sagbot nga mitubo sa maong yuta.

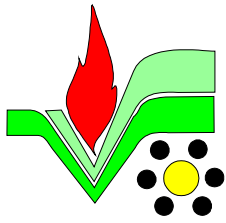
VICARP R & D INFORMATION SHEETS

Patag nga Yuta

- Kon kakahuyan ang maong yuta, pul-ongi ang mga kahoy pagkahuman sa ting-ulan ug bilini ug pipila ka mga sanga aron makahatag ug landong sa bag-ong mga tanom.

- Daruha ug sudlaya ang maong luna hangtud nga wala nay sagbot nga magpabilin.
- Harasa ang mga sagbot kun walay kakahuyan. Daruha ug sudlaya hangtod nga wala nay sagbot nga magpabilin.

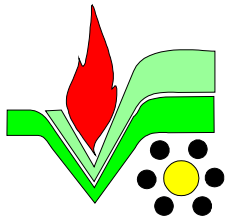

VICARP R & D INFORMATION SHEETS

Bakiliron nga Yuta

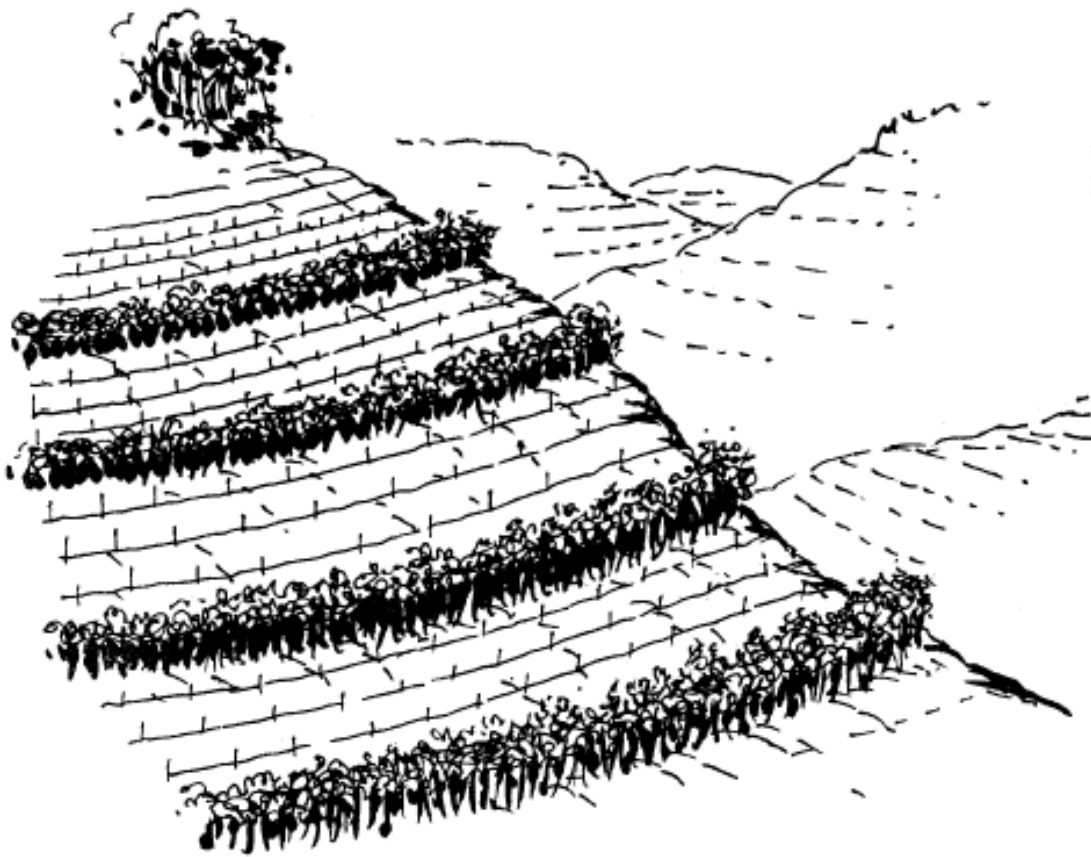
- Sa kakahuyan nga yuta, pul-ongi ang mga kahoy pagkahuman sa ting-ulan ug bilini ug pipila ka mga sanga aron makahatag ug landong sa bang-ong mga tanom.
- Paghimo ug mga linya pababag sa bakilid ginamit ang kahimanan nga “A-Frame”.

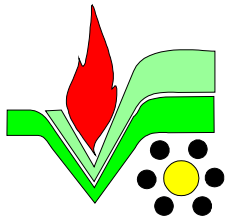

VICARP R & D INFORMATION SHEETS

- Pagbuhat ug mga pamugong sa yuta, sama pananglit sa usok nga kahoy o kawayan ug itisok kini subay sa imong hinimo nga linya aron malikayan ang pagkabanlas sa yuta ug sa ingon magpabilin ang katambok niini.
- Mahimo usab nga magtanom ug madre de cacao o ipil-ipil subay sa mga linya. Kon dagku na kining mga tanoma mahimo kining puongan ug ang mga pinutol padunoton diha sa abakahan aron pagdugang sa katambokan sa yuta.

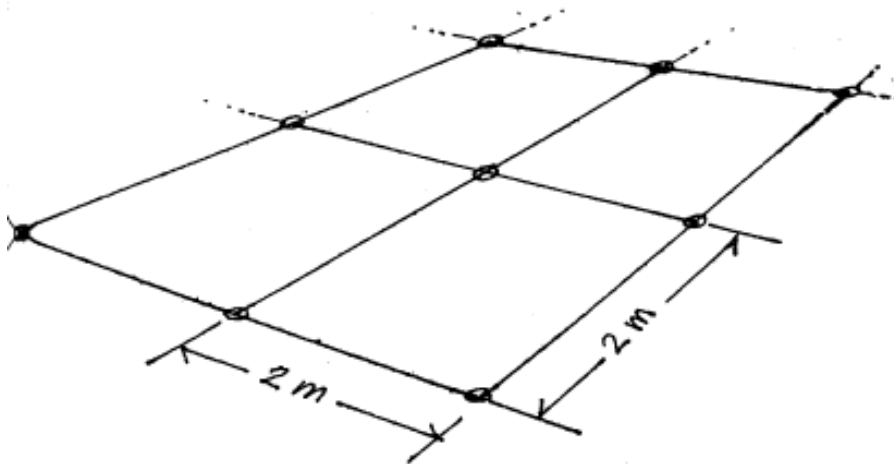
VICARP R & D INFORMATION SHEETS

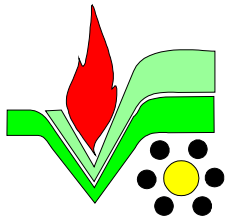
- Daruha ang luna subay sa pababag nga linya hangtud nga mapuo ang mga sagbot.

Gilay-on ug Paagi sa Pagtanom

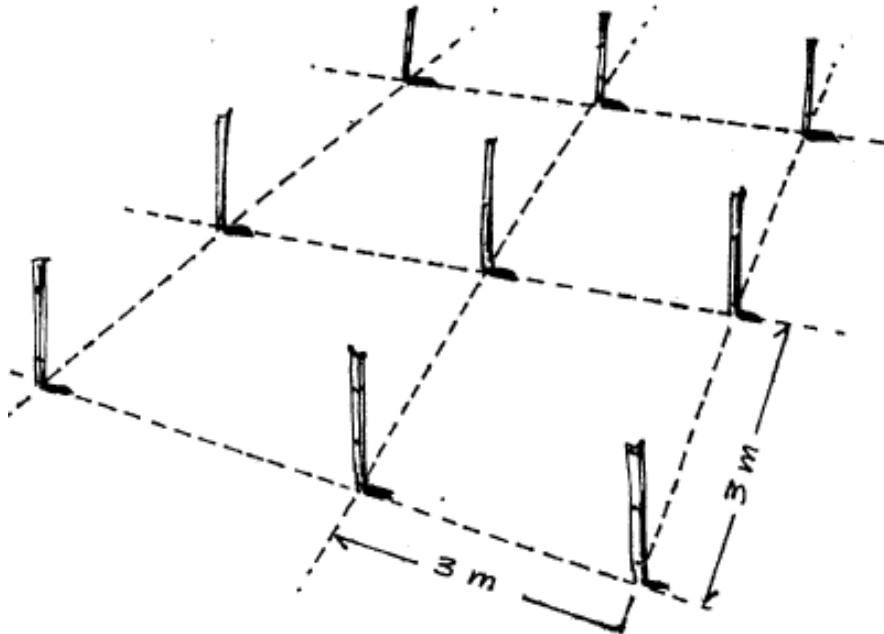
- Itanom ang abaka sa gilay-on nga dili momenoso sa duha ka metros.

VICARP R & D INFORMATION SHEETS

- Sunda ang “square method” nga dug-ol ang sukod (2 metros x 2 metros) kon ang dahon sa abaka nga gitanom dili kaayo molaylay.
- Gamita ang “square method” nga Lagyo ang sukod (2.5 metros x 2.5 metros o 3 metros x 3 metros) kon buot nimong tamnan ug ubang klase sa mga tanom ang ilawom sa abakahan o kon ang dahon sa maong klase sa abaka kusog kaayo molaylay.

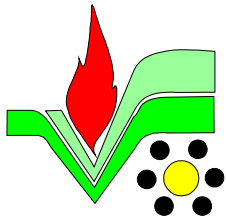

- Human nimo masuta ang imong gitinguhang gilay-on sa pagtanom, timan-i and dapit nga pagatamnan pinaagi sa pagbugsok ug lipak nga kawayan sa tukmang dapit.

Pagbuho

- Pagbuho sa yuta sa dili pa magtanum.

VICARP R & D INFORMATION SHEETS

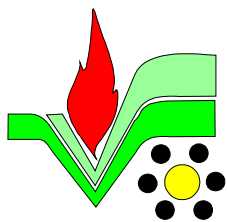
- Ilain and ibabaw nga yuta sa ilawom nga yuta.
- Ang gidak-on sa buho mag-agad sa gidak-on sa giandam nga igtatanom.

Pagtanom

- Ibutang ang ibabaw nga yuta diha sa kinailawoman nga bahin sa buho.

VICARP R & D INFORMATION SHEETS

- Ibutang ang saha o pungol sa abaka diha sa buho. Idasok palibot sa gitamnan nga abaka ang nahibiling yuta.

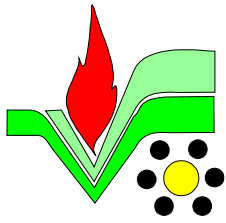
- Bana-bana-a usab nga ang yuta palibot sa gitanom mas habog ug diyutay aron dili mapundo ang tubig sa punuan niini.
- Bisitahan ang mga bag-ong gitanom aron mahibaloan kon mabuhi ba kini human molabay ang duha o tulo ka semana gikan sa pagtanom. Hulipi ang tanom nga nangamatay o wala tubo ug bag-ong dahon.

Pag-abono

Ang gidaghanon sa komersiyal nga abono nga gamiton mag-agad sa katambokon sa imong yuta. Busa, pagkuha ug sampol sa imong yuta ug ipasuta ang katambokon niini.

Table 1. Tamdanan sa Pag-abono sa Usa ka Ektarya nga Abakahan.

Matang sa abono	Gidaghanon sa abono (sako)	Panahon sa pag-abono (Ihap sa bulan human sa pagtanom)
ammosul	2	dungan sa pagtanom
ammosul	4	8 ka bulan gikan sa pagtanom
"complete"	4	12 ka bulan gikan sa pagtanom
"complete"	6	22 ka bulan gikan sa pagtanom

VICARP R & D INFORMATION SHEETS

Alang sa Daan nga Abakahan

Pag-abono ug “complete fertilizer” kausa sa dili pa ang ting-ulan ug kausa human sa ting-ulan sa gidaghanon nga 12 ka sako matag ektarya.

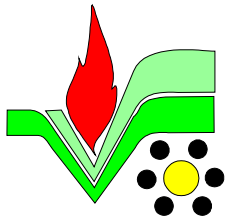
Gunahi ang palibot sa matag punoan sa dili pa kini abonohan. Gamita ang “drill method” sa pag-abono, ibutang ang abono sa distansiya nga mga 2 ka piye gikan sa punoan.

Landong

Hatagi ug diyotay nga landong ang mga bag-ong miturok nga abaka aron mabuhi ug motubo sila hangtud na sa pagdaku niini.

- Pagbilin ug tagsa nga mga kahoy kon kakahuyan sa yuta nga gitamnan.
- Kon walay kakahuyan, tamni ug ipil-ipil, madre de cacao ug uban pang mga kahoy nga makahatag ug landong sa abaka.
- Ang mga kahoy magamit isip “windbreak” kun panalipod sa abaka batok sa kadaut sa bagyo o makusog nga hangin.
- Ang mga kahoy makadugang usab sa katambok sa yuta ug mopugong sa sobrang tubig.

VICARP R & D INFORMATION SHEETS

Pagguna Palibot sa Punoan sa Abaka

- Gunahi ang palibot sa punoan sa abaka tulo ka bulan gikan sa pagtanom niini. Buhata kini hangtod nga modaku ug makigi na ang abaka.

- Harasan ug maayo ang mga sagbot nga layo sa punoan sa abaka aron walay kapuy-an ang mga mananap nga makahatag ug sakit sa imong tanom.
- Limpiyohi sa mga laya nga dahon ug bakkak ang lawas sa abaka matag tulo ka bulan.

Pagpananom Ilawom sa Abakahan

Ang pagpananom ilawom sa abakahan usa ka maayong paagi sa pag-usbaw sa abot. Ang mga tanom nga maayong ugmaron ilawom sa abakahan mao kining mosunod:

Alang sa Bag-ong Abakahan

1. munggos
2. upland rice
3. mani
4. dawa
5. kamote

Alang sa Daan nga Abakahan

1. pinya
2. luy-a
3. takudo

Mga Bentaha sa Pagpananom Ilawom sa Abakahan

- Gawas sa imong abot gikan sa abaka, makasapi ka usab sa mga laing tanom mga gitikad ilawom sa abakahan.

Kon itanom ang mga legumbres, sama sa munggos, batong ug mani sa ilawom sa abakahan, makatabang kini sa pagpausbaw sa katambukon sa yuta.

Source: National Abaca Research Center
ViSCA, Baybay, Leyte